

Prof. mr. W.C.L. van der Grinten

Nederland en de overzeese rijkdelen

Als de Nederlandse Antillen en Aruba de band met het Koninkrijk willen behouden, mag Nederland eisen stellen. Zo moet Nederland verlangen dat de Nederlandse Antillen als eenheidsstaat worden ingericht. Een poging tot doorbraak in de impasse in het overleg over de toekomstige staatkundige structuur van de Nederlandse Antillen.

Onze minister van Justitie heeft als nevenfunctie dat hij belast is met de zaken van de Nederlandse Antillen en Aruba. Toewijding en activiteit is aan minister Hirsch Ballin niet te ontzeggen. Vorig jaar heeft hij een schets doen uitgaan van wat hij noemt een Gemenebest-constructie voor het Koninkrijk. Een publieke discussie over deze schets heeft tot dusver niet plaatsgevonden. Noch in Nederland, noch in de Nederlandse Antillen en in Aruba is de schets in de vertegenwoordigende lichamen besproken.

In het begin van dit jaar vond in Aruba een contactbijeenkomst plaats van de delegaties uit de beide Kamers, uit de Staten van de Nederlandse Antillen en uit de Staten van Aruba. Tot stellige conclusies over de toekomstige ontwikkelingen binnen het Koninkrijk heeft dit beraad niet geleid. Afgesproken is dat een volgende contactbijeenkomst zal plaatsvinden in mei 1992,

waarbij de staatkundige structuur een belangrijk aandachtspunt zal zijn.

In april van dit jaar heeft minister Hirsch Ballin in 's-Gravenhage overleg gepleegd met de minister-president van de Nederlandse Antillen en van Aruba. Tot afgeronde conclusies over de structuur van de Nederlandse Antillen heeft dit niet geleid. Wel is besloten dat zal worden bevorderd dat Aruba ook na 1 januari 1996 in het Koninkrijk zal blijven.

De huidige situatie

Het statuut van 1954 gaf aan de Caribische eilanden die tot het Koninkrijk behoren de status van zelfbesturend land met een grote mate van autonomie. Het land bestaande uit zes eilanden wordt in het Statuut de Nederlandse Antillen genoemd. Men zou de Nederlandse Antillen als een deelstaat van een federatie kunnen kwalificeren, een deelstaat echter die in aard en karakter niet onaanmerkelijk verschilt van het gewone model van deelstaten van een federatie, zoals de federatie van de Verenigde Staten, van Canada, van Duitsland, van de Sowjet Unie. Enerzijds werd aan de Nederlandse Antillen een veel grotere mate van zelfstandigheid toegekend – federale wetgeving, Koninkrijks wetgeving,

Prof. mr. W.C.L. van der Grinten (1913) is emeritus-hoogleraar aan de Katholieke Universiteit Nijmegen.

is slechts in zeer beperkte mate mogelijk – anderzijds is de invloed van de Nederlandse Antillen op het federatief verband van het Koninkrijk slechts zeer beperkt. Dit laatste is vanzelfsprekend, omdat de bevolking van Nederland vele malen groter was en is dan die van de Nederlandse Antillen. Realiter kan men niet zeggen, dat het Koninkrijk der Nederlanden ingevolge het Statuut uit drie delen – Nederland, Suriname en de Nederlandse Antillen – bestond. Nederland en het Koninkrijk zijn op grote hoogte te vereenzelvigen.

Als staatsrechtelijke organisatie van de Nederlandse Antillen werd gekozen voor het model van een centraal bestuur en wetgevend apparaat en vier regio's met eigen bestuursorganen. Het vertegenwoordigend lichaam van de Nederlandse Antillen werd niet gekozen op basis van evenredige vertegenwoordiging, doch aan iedere regio werd een aantal zetels in de Staten gegeven. Met enige moeite werd de zetelverdeling als volgt vastgesteld, Curaçao 12, Aruba 8, Bonaire 1 en de Bovenwinden 1 zetel.

In 1985 werd het Statuut en de Antilliaanse staatsregeling fundamenteel gewijzigd. Aruba trad uit het verband van de Nederlandse Antillen en kreeg de status van een zelfstandig land. Deze status werd Aruba toegekend voor een overgangperiode van 10 jaren; na afloop van deze 10 jaren zou Aruba uit het Koninkrijk treden. De staatsregeling van de Nederlandse Antillen werd ingrijpend veranderd. De regionale eenheid, het eilandgebied de Bovenwindse eilanden, werd verdeeld in drie eilandgebieden. De samenstelling van de Staten van de Nederlandse Antillen werd sterk veranderd, het eilandgebied Bonaire kreeg in plaats van 1 zetel 3 zetels, de Bovenwindse eilanden kregen in plaats van 1 zetel te zamen 5 zetels, het aantal zetels van Curaçao werd licht verhoogd van 12 tot 14.

Naar mijn overtuiging is de wijziging van de samenstelling van de Staten een weinig gelukkige beslissing geweest. Wat hard

gezegd, kan men stellen dat deze samenstelling hoogst ondemocratisch is. De verhouding tot de omvang van de bevolkingen van de eilandgebieden is volkomen zoek. Bonaire en de Bovenwindse eilandgebieden zijn heel sterk overbedeeld. Voor de stabiliteit van de politieke verhoudingen is dit zeer ongunstig. Hierbij moet worden bedacht, dat elk eiland van de Nederlandse Antillen zijn eigen politieke partijen kent. Alle politieke partijen hebben een eilandelijk karakter. Bij de kabinetsformatie wordt er naar gestreefd, dat een politieke partij van elk eiland in het kabinet is vertegenwoordigd. De laatste 'vondst' in dit verband is, dat in de staatsregeling van de Nederlandse Antillen het instituut van staatssecretaris is geïntroduceerd, dit niet om de werklast van een minister te verlichten, doch om te bevorderen dat ook de zeer kleine eilanden – St. Eustatius en Saba – tenminste een staatssecretaris in het kabinet hebben.

Staatkundige structuur

Het overleg omtrent de toekomstige staatkundige structuur van de Nederlandse Antillen verkeert in een zekere impasse. Sterk uiteenlopende visies worden hieromtrent naar voren gebracht. Alle politieke partijen van Curaçao hebben zich uitgesproken voor een *status aparte* van Curaçao. Curaçao zou volgens hen in het Koninkrijk eenzelfde status als Aruba moeten hebben. Curaçao zou een zelfbesturend land moeten zijn. Het staatsverband van de Nederlandse Antillen zou moeten worden opgeheven. Een uitspraak wat er vervolgens met de overige vier eilanden van de Nederlandse Antillen zou moeten geschieden, is door de politieke partijen van Curaçao niet gedaan. Minister Hirsch Ballin heeft zich tot dusver – naar mijn mening terecht – tegen de *status aparte* van Curaçao steeds verzet. Met hem ben ik van oordeel dat de conceptie van één land bevattende Bonaire, het Nederlandse gedeelte van Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba niet realistisch is. De eilanden zijn

veel te klein en hun bevolking is veel te gering om te zamen één land te vormen.

Ook op Curaçao wordt de visie van de politieke partijen niet algemeen gedeeld. Zo heeft Pourrier – een vroegere minister-president van de Nederlandse Antillen – er in zijn voordracht voor de Antilliaanse Juristenvereniging in maart van dit jaar op gewezen, dat behoud van het landsverband van de Nederlandse Antillen ook voor Curaçao gunstige elementen heeft.

In de schets van minister Hirsch Ballin wordt de suggestie gedaan om de Nederlandse Antillen op te delen in twee landen, Curaçao en Bonaire te zamen het ene land, de drie Bovenwindse eilanden te zamen het andere land. Voor zulk een opsplitsing zijn zeker argumenten aan te voeren. Er is niet een 'natuurlijke band' tussen

den voorzien. De verheffing van de Bovenwinden tot één land zou een bron van grote narigheid en ellende kunnen worden. De kans is groot dat het bestuur niet goed zal functioneren ten detrimente van de ingezetenen.

Behoud van de Antillen van de vijf ligt naar mijn mening in de lijn van de verwachtingen. De *status aparte* van Curaçao zal niet de instemming van Nederland en waarschijnlijk ook niet de instemming van de overige vier eilanden van de Nederlandse Antillen verkrijgen. De idee van de schets om de Nederlandse Antillen in twee landen te splitsen zal op weerstand in de Nederlandse Antillen stuiten en het is op zijn minst zeer twijfelachtig of de Kamers hiermede zouden instemmen.

Wie uitgaat van de Nederlandse Antillen van de vijf, staat voor de vraag hoe dit land moet worden georganiseerd. De huidige politieke tendens op Curaçao is om het landsbestuur zo weinig mogelijk inhoud te geven en de overheidstaken in zeer overwegende mate op te dragen aan de eilandelijke overheden. Op deze wijze willen de politieke partijen op Curaçao bereiken, dat in feite een situatie zal ontstaan die voor Curaçao grote gelijkenis zou hebben met de *status aparte*. Het staatsverband van de Nederlandse Antillen zou verregaand worden uitgehold. Het zwaartepunt van het overheidsbeleid en overheidsbestuur zou bij de afzonderlijke eilanden komen te liggen. In politieke kringen op Curaçao denkt men aan een vederlicht centraal bestuur. De ministers van de Nederlandse Antillen zouden vertegenwoordigers van de eilandelijke besturen zijn.

Een eerste bedenking tegen deze conceptie is dat, wil men een landsverband in stand houden, een centraal bestuur met een belangrijke taak nodig is. De wetgeving behoort goeddeels centrale wetgeving te zijn, tot stand gebracht door de regering van de Nederlandse Antillen te zamen met de volksvertegenwoordiging. Bij één landsverband past voorts één valuta

De Bovenwindse eilanden zijn te klein en te zwak om zichzelf te besturen

Curaçao en Bonaire enerzijds en de Bovenwindse eilanden anderzijds. De eilanden liggen ver uiteen, de voertaal is verschillend, de gemeenschappelijkheid bestaat vooral hierin dat de eilanden in het verleden alle onder Nederlands gezag hebben gestaan. Er is echter een zeer belangrijk tegenargument. De Nederlandse Bovenwinden zouden een uiterst klein land zijn. De bestuurskracht is slechts zeer gering en het is gezien de omvang en het ontwikkelingsniveau van de bevolking niet te verwachten dat op een adequate wijze in een behoorlijk overheidsbestuur kan wor-

en één centraal monetair beleid. De organisatie van de rechtspraak, zowel op het terrein van het burgerlijk recht en het strafrecht als op het terrein van bestuursrecht moeten landelijk worden geregeld.

Zelfs in federale staten wordt de noodzaak van centrale wetgeving en centraal bestuur erkend. Het zwaartepunt bij wetgeving en bestuur ligt niet bij de delen waaruit de federatie bestaat, doch bij de federatie zelf.

Bij een op zichzelf reeds klein land als de Nederlandse Antillen is de behoefte aan centrale wetgeving en centraal bestuur nog veel groter dan bij een grote federatie met delen die ieder miljoenen mensen bevatten. En bestuurskracht van enige betekenis mag zeker op de kleine eilanden niet worden verwacht. Uitvoering van wetgeving – men denke aan onderwijs, volksgezondheid, politie, veiligheid, milieu – zal in overwegende mate centraal moeten geschieden. De kleine eilanden zijn niet bij machte hierin adequaat te voorzien. De centrale uitvoering zal voorts in vele gevallen goedkoper zijn dan uitvoering op eilandsniveau, nog daargelaten dat de kans op corruptie bij eilandelijke uitvoering belangrijk zal toenemen.

Bij beschouwing over de staatkundige inrichting van de Nederlandse Antillen moet de kleinschaligheid van de Nederlandse Antillen niet uit het oog worden verloren. De gehele bevolking van de Nederlandse Antillen is kleiner dan die van een grote Nederlandse gemeente. Saba en St. Eustatius hebben een inwonertal dat beduidend kleiner is dan dat van de kleinste Nederlandse gemeente. Het inwonertal van St. Maarten en Bonaire is niet groter dan dat van een Nederlands dorp.

Quo vadis

In de schets van minister Hirsch Ballin wordt opgemerkt dat het staatsverband van de Nederlandse Antillen niet goed functioneert. Deze constatering is mijns inziens juist.

Er is een aantal belangrijke oorzaken

aan te wijzen voor dit slecht functioneren. De Staten van de Nederlandse Antillen zijn weinig democratisch samengesteld. De zeggensmacht van de kleine eilanden is veel groter dan met hun bevolkingsgetal overeenstemt. Alle politieke partijen van de Nederlandse Antillen hebben een uitgesproken regionaal karakter. De ministers van de Nederlandse Antillen gevoelen zich primair vertegenwoordigers van regionale partijen. Wellicht kan men stellen dat de ministers afkomstig uit de Curaçaose partijen de anderen zien als een blok aan het been, terwijl de ministers van de regionale partijen van de andere eilanden in het bijzonder geïnteresseerd zijn in de belangen van hun eiland.

Wil men deze impasse doorbreken dan zijn vrij fundamentele maatregelen nodig. De belangrijkste maatregel is mijns inziens, dat de staten van de Nederlandse Antillen gekozen worden op de strikte basis van evenredige vertegenwoordiging. Aan alle ingezetenen van de Nederlandse Antillen met kiesrecht zou één stem voor de Staten moeten worden gegeven. Dit zal er vermoedelijk toe leiden dat de grotere Curaçaose partijen zich zullen ontwikkelen tot Antilliaanse partijen. De regionale partijen van de andere eilanden hebben geen kans om in de staten te worden vertegenwoordigd, omdat zij de kiesdeler niet zullen halen.

Deze maatregel zou gepaard dienen te gaan met de opheffing van het eilandbestuur van Curaçao. De Eilandraad van Curaçao en de gezaghebber en de gedeputeerden zouden dienen te verdwijnen. Curaçao zou dan bestuurd worden door de landsregering. Op Curaçao zijn tot dusver twee bestuurslagen aanwezig. Eén bestuurslaag op Curaçao wordt ook bepleit in de schets en ook in de Curaçaose conceptie van *status aparte* is er één bestuurslaag. Een belangrijke vereenvoudiging van het bestuur wordt op deze wijze bereikt. De verantwoordelijkheden komen duidelijk te liggen, competentiegeschillen worden voorkomen, het ambtelijk apparaat op Cu-

ração kan belangrijk kleiner worden.

De landsregering en de Staten van de Nederlandse Antillen zijn bestuur en wetgever van het land. Curaçao heeft geen behoefte aan een eigen overheid en een eigen overheidsapparaat. De overheid op Curaçao is uitsluitend de landsoverheid.

Een probleem in deze conceptie is de bestuursstructuur op Bonaire en de Bovenwinden. Voor een zeker lokaal bestuur zou ruimte dienen te worden gelaten. De zelfstandigheid van de eilanden zou echter een beperkte zelfstandigheid moeten zijn. Globaal gezegd zou ik menen, dat de zelfstandigheid min of meer vergelijkbaar zou moeten zijn met die van Nederlandse gemeenten.

Men kan zich afvragen of de splitsing van de Bovenwinden in drie bestuursseenheden behouden moet blijven. Tot 1986 vormden zij te zamen één eilandgebied met één vertegenwoordigend lichaam en één gezaghebber. De bevolking van Saba en St. Eustatius is zo gering dat een zelfstandig bestuur van deze eilanden nauwelijks verantwoord is. De situatie zou mijns inziens veel gunstiger zijn indien de samenvoeging van de drie tot stand zou komen.

De positie van Aruba

In de merites van de in 1985 genomen beslissing om de Nederlandse Antillen in twee delen te splitsen, wil ik niet diepgaand ingaan. Men kan zich afvragen of deze splitsing nodig was en of niet op andere wijze aan de onlustgevoelens die in Aruba tegen het landsverband met Curaçao bestonden, had kunnen worden tegemoet gekomen. De *status aparte* van Aruba is met een zware hypotheek belast. In de Statuut van het Koninkrijk is met zoveel woorden vastgelegd, dat de *status aparte* binnen het Koninkrijk zou gelden voor een overgangperiode van tien jaren die op 1 januari 1996 eindigt. Volgens het Statuut treedt Aruba op 1 januari 1996 uit het Koninkrijk. Aruba wordt dan volkenrechtelijk een staat. De – overigens zeer

beperkte – Nederlandse zeggenschap houdt op te bestaan. De Arubaanse burgers zullen niet langer Nederlander zijn.

De overheersende mening op Aruba is momenteel dat de band met het Koninkrijk niet met ingang van 1 januari 1996 moet worden afgebroken en dat voorshands de *status aparte* zou moeten worden behouden. Reeds in zijn schets gaat minister Hirsch Ballin ervan uit, dat Aruba in het Koninkrijk blijft. Bij de bespreking in april 1991 heeft hij toegezegd een wijziging van het Statuut op dit punt te willen bevorderen.

Tegen het idee dat Aruba na 1 januari 1996 in het Koninkrijk blijft, zou ik ten principale geen bezwaar willen maken. De vraag is echter of dit ongeclausuleerd zou moeten geschieden.

De Nederlandse Antillen en Aruba moeten weer nauwer gaan samenwerken

De meest vergaande clausulering zou zijn, dat de splitsing van 1986 ongedaan zou worden gemaakt en dat de zes eilanden weer één land zouden vormen. Deze oplossing zou in de lijn liggen van het 'historische' standpunt van Nederland. De Nederlandse regering heeft in het verleden steeds bepleit dat de zes eilanden te zamen één land zouden vormen. De splitsing is in 1985 door Nederland slechts voor een overgangperiode van tien jaren aanvaard.

In de bovenbepleite conceptie dat de huidige Nederlandse Antillen als een moderne eenheidsstaat moeten functioneren, bestaan echter tegen deze clausulering

wel bezwaren. De controverse in de Nederlandse Antillen oude stijl is juist geweest het centrale gezag van de regering. Opneming van Aruba in het staatsverband van de Nederlandse Antillen zou de controverse doen herleven. Voorts zal vermoedelijk Aruba niet accepteren dat het opnieuw een eilandgebied van de Nederlandse Antillen zou worden en zal het dan de voorkeur geven aan het uittreden uit het Koninkrijk.

Een andere minder vergaande clausule-ering verdient overweging. Ik denk aan de samenwerking van de Caribische landen van het Koninkrijk, de samenwerking tussen de Nederlandse Antillen en Aruba.

Samenwerking

De twee in het kader van het Koninkrijk belangrijke eilanden zijn Curaçao en Aruba. De band tussen Curaçao en Aruba is eeuwen oud. In het koloniale tijdperk hebben Curaçao en Aruba steeds één bestuurs-eenheid gevormd. Bij de totstandkoming van het Statuut werd dit niet anders. Er was één landsregering met één gouverneur als vertegenwoordiger van het staatshoofd van het Koninkrijk.

Curaçao en Aruba zijn dicht bij elkaar gelegen eilanden. Er is, behoudens geringe afwijkingen, eenheid van taal. Niet weinig inwoners van Curaçao zijn geboren op Aruba en omgekeerd. Er is een vrij intensief verkeer tussen Curaçao en Aruba.

Indien Curaçao en Aruba beide deel blijven uitmaken van het Koninkrijk ligt een vrij nauwe samenwerking in de rede. Ik zou hierbij niet alleen denken aan een samenwerking op basis van vrijwilligheid, doch ook aan 'gebonden samenwerking'. In de geldende Samenwerkingsregeling is voorzien in gebonden samenwerking. Enkele onderwerpen zijn aangewezen die bij eenvormige verordening dienen te worden geregeld.

Voorts is een aantal aangelegenheden aangewezen die zoveel mogelijk op overeenkomstige wijze geregeld dienen te worden. Van de gemeenschappelijke wetge-

ving is tot dusver weinig of niets terecht gekomen. Er is een gemeenschappelijk Hof van Justitie, doch deze rechterlijke instantie vindt haar voorziening in de Samenwerkingsregeling zelf.

De Samenwerkingsregeling is vastgesteld in het vooruitzicht dat Aruba per 1 januari 1996 uit het Koninkrijk zal treden. Indien Aruba in het Koninkrijk blijft, verdient een gebonden samenwerking op een veel breder terrein dan thans in de Samenwerkingsregeling is voorzien ernstig overweging. Met name zou ik de volgende onderwerpen willen noemen. Vooreerst het gehele terrein van de burgerlijke en strafwetgeving. Uniforme wetgeving is hier aangewezen. Curaçao en Aruba zijn beide uiterst kleine rechtsgebieden. Over een goed apparaat voor voorbereiding van fundamentele wetgeving beschikken zij niet en kunnen zij door hun kleinheid niet beschikken. Voor een goede rechtsbedeling is van belang, dat het Hof van Justitie niet wordt geconfronteerd met twee uiteenlopende civiele en strafrechtelijke rechtsstelsels. Uniforme belastingwetgeving voor wat betreft de vennootschapsbelasting en inkomstenbelasting zou wenselijk zijn. Uniformiteit zou ook dienen te gelden voor de rechtspleging in fiscale zaken en in het algemeen voor het administratieve procesrecht.

Ernstige overweging zou voorts verdienen een eenheid in valuta. Er is momenteel pariteit tussen de Nederlandse Antilliaanse gulden en de Arubaanse florin, omdat zij beide zijn gekoppeld aan de dollar. Eén valuta zou eenvoudiger zijn. Eén circulatiebank zou daarbij passen.

Indien Aruba binnen het Koninkrijk wil blijven, zijn er alle redenen om de samenwerking tussen Curaçao en Aruba nader onder ogen te zien. De zelfstandigheid van Aruba is in de huidige regeling wel erg ver doorgeschoten. Met behoud van economische zelfstandigheid van Aruba en van Curaçao verdraagt zich zeer wel een institutionele samenwerking. Wanneer de Koninkrijksband, anders dan in 1985 werd

voorzien, na 1995 in stand zou blijven, pleiten vele overwegingen voor zulk een samenwerking.

Volgens de Samenwerkingsregeling geschiedt de wetgeving omtrent aangelegenheden van gebonden samenwerking door vaststelling bij twee landsverordeningen, een verordening van de Nederlandse Antillen en een verordening van Aruba. Andere oplossingen zijn denkbaar. Zo zouden voorstellen kunnen worden behandeld en vastgesteld in een gemeenschappelijke vergadering van de Staten van de Nederlandse Antillen en de Staten van Aruba. Het probleem van het amendementsrecht waarmede in de Samenwerkingsregeling is geworsteld, zou alsdan eenvoudig worden opgelost. Een ander systeem zou zijn, dat de bij verdragen gebruikelijke formule zou worden toegepast. Wetgeving omtrent de gemeenschappelijke aangelegenheden wordt vastgesteld door de landsregeringen. De vastgestelde wetgeving behoeft de goedkeuring van de Staten van de landen; de Staten hebben geen recht van amendement.

Wellicht kan worden verwacht dat in goed overleg overeenstemming kan worden bereikt over gemeenschappelijke wetgeving. In de schets wordt opgemerkt, dat de periodiek optredende spanning tussen Aruba en het landenbestuur van Curaçao grotendeels tot het verleden behoren. Het klimaat van redelijk overleg is thans gunstiger dan in 1985.

Slot

De heersende politieke visie in Nederland is zeker niet dat de Koninkrijksband met Aruba en de Nederlandse Antillen in ieder geval behouden moet blijven. Voor Aruba is in 1985 beslist dat het in 1996 het Koninkrijk zal verlaten. De gedachte dat op deze beslissing ware terug te komen is bepaald niet van Nederland afkomstig. Indien de Nederlandse Antillen te kennen zouden geven dat zij uit het Koninkrijk zouden willen treden, zal Nederland een dergelijk uit-treden niet tegen trachten te houden.

Het behouden van de Koninkrijksband is een wens van de Nederlandse Antillen en Aruba. Voor het in stand houden van de Koninkrijksband kan en mag Nederland eisen stellen. Voor de Nederlandse Antillen en Aruba te zamen zou naar mijn overtuiging de eis moeten zijn een samenwerking van deze landen als bovengeschetst. Voor de Nederlandse Antillen zal dienen te worden geürgeerd dat de Nederlandse Antillen als eenheidsstaat wordt ingericht.

De minister is tot dusver een andere weg ingeslagen. In de schets wordt gesteld, dat de zelfstandigheid van de afzonderlijke landen – dus ook de zelfstandigheid van de Nederlandse Antillen en Aruba – zo groot mogelijk zou moeten zijn. Ik zou hier tegenover willen stellen, dat er een nauwe en voor bepaalde terreinen gebonden samenwerking tegen deze landen zou moeten bestaan. Onderwerpen van gebonden samenwerking heb ik boven genoemd. Tussen de Nederlandse Antillen en Aruba behoort voorts een vrij verkeer van personen en goederen te bestaan.

Wat de Nederlandse Antillen betreft heeft de minister zich tot dusver niet verzet tegen de tendens dat het land min of meer uiteen valt in vijf eilanden. Voor Curaçao lijkt dit in zoverre attractief, dat alsdan de door de Curaçaose politieke partijen gepropageerde wens van *status aparte* tot op zekere hoogte wordt verwezenlijkt. Men verliest echter uit het oog, dat een staatsverband noopt tot centrale wetgeving en tot centraal bestuur op tal van terreinen en dat de eilanden Bonaire, St. Eustatius, Saba en St. Maarten veel te klein zijn voor een groot maken van autonomie en dat het, zoals met name Pourrier heeft be-toogd, ook voor Curaçao aantrekkelijk is het centrale eiland te zijn van een grotere eenheid.

Zolang de Nederlandse Antillen en Aruba deel uitmaken van het Koninkrijk draagt Nederland een zekere verantwoordelijkheid voor de gang van zaken in dit land. Het waarborgen van de fundamentele rechten en vrijheden, de rechtszekerheid

en deugdelijkheid van het bestuur is volgens artikel 43 van het Statuut een aangelegenheid van het Koninkrijk. Met een deugdelijk bestuur van de Nederlandse Antillen verdraagt zich mijns inziens niet, dat de rol van de Antilliaanse overheid – wetgever en bestuur – wordt uitgehold; veeleer zou deze rol moeten worden versterkt.

De vraag of Aruba na 1995 deel blijft uitmaken van het Koninkrijk moet niet los van de vragen omtrent de samenwerking van

de Nederlandse Antillen en Aruba, de staatkundige constructie van de Nederlandse Antillen en de verhouding van het Koninkrijk – lees Nederland – tot de Caribische delen worden beantwoord. Het geheel van de vraagstukken moet tot een goede oplossing worden gebracht.

